

WIADOMOŚCI Z KRAJU I ZE ŚWIATA

ZGROMADZENIA, SESJE, POSIEDZENIA

Zielone światło dla ochrony dziedzictwa geologicznego Europy

Europa jest kolebką rozwoju geologii — nauki o powstaniu, budowie i historii Ziemi. Poznanie obszarów Europy pod względem występowania skał, skamieniałości, minerałów, form krajobrazów i procesów rzeźbotwórczych stworzyło w czasach nowożytnych podstawę dla wielokierunkowej specjalizacji tej dyscypliny nauki. Rozpoznanie budowy geologicznej umożliwiło równocześnie szybki rozwój eksploatacji zasobów mineralnych, dewastacji i przekształcenia powierzchni terenu, a przemysł oparty na pozyskiwanych surowcach spowodował klęski ekologiczne w obrębie wielu obszarów. Naturalność i różnorodność struktury geologicznej i rzeźby „starego kontynentu” została znacznie zubożona.

Współczesnej ochronie przyrody bliski jest filozoficzny pogląd holizmu, ujmujący zjawiska (przyrodę) jako organiczną całość. Odnośząc ten pogląd do historii Ziemi należy uznać, że w toku jej ewolucji formowały się coraz to nowe przyrodnicze układy całościowe. Rozpoznajemy je, dokumentujemy i powinniśmy zachować przynajmniej najbardziej charakterystyczne ich składniki w taki sam sposób, jak czynimy to względem żywej przyrody — współczesnego etapu geologicznego w cyklu ewolucji Ziemi. Antropogeniczne przekształcenia powierzchni i wnętrza Ziemi są głównie odpowiedzialne za zmiany powolne lub raptowne w świecie żywej przyrody. Ignorowanie zatem geochrony świadczy o ograniczonym i krótkowzrocznym pojmowaniu celów i zadań ochrony przyrody.

Problemy ochrony przyrody żywej wobec powszechnych i nasilających się zagrożeń antropogenicznych mają już charakter globalny. Dla ich rozwiązania organizuje się w skali międzynarodowej współpracę, realizuje programy badawcze, wprowadza konwencje i tworzy światową sieć obszarów chronionych. W podobny sposób pojmuje się obecnie ochronę elementów abiotycznych. Dąży się do szerokiej współpracy i wypracowania strategii ochrony w ujęciu całościowym po-

szczególnych jednostek geologicznych i regionów krajobrazowych z pominięciem sztucznie dzielących je granic państwowych.

Pierwszą organizacją porozumienia w zagadnieniach geoochrony w skali Europy stała się Grupa robocza (EWGESC — European Working Group on Earth Science Conservation), do której zaproszeni zostali geolodzy i geomorfologowie pracujący w tym zakresie. Zawiązała się ona w 1988 roku na posiedzeniu w Holandii, ale jej program został szerzej rozpropagowany dopiero w czasie pierwszego międzynarodowego sympozjum nt. ochrony dziedzictwa geologicznego, które odbyło się w 1991 roku we Francji pod patronatem UNESCO. Uchwalona została tu również „Deklaracja praw pamięci o Ziemi” skierowana do narodowych i międzynarodowych władz, celem zwrócenia uwagi na problem ochrony dziedzictwa geologicznego i potrzebę zapewnienia niezbędnych środków dla tej działalności (pełny tekst deklaracji, przetłumaczony na jęz. polski, został opublikowany w „Chrońmy Przyr. Ojcz.” 5/1991). W początkowym okresie prace Grupy koncentrowały się na nawiązywaniu kontaktów z poszczególnymi krajami europejskimi oraz z międzynarodowymi organizacjami geologicznymi i ochrony przyrody. Dokonano wstępnego rozpoznania formalnoprawnego stanu ochrony przyrody nieożywionej poszczególnych państw oraz sieci chronionych tu geologicznych stanowisk. Przedmiotem uwagi były również zagadnienia metodyczne, a przede wszystkim kryteria selekcji i waloryzacji obiektów pod kątem ich znaczenia naukowego, edukacyjnego, estetycznego i kulturalnego. Uświadomienie społeczeństwu wymienionych wartości uznano za potrzebę szczególnie niezbędną dla zapewnienia postępu w ochronie przyrody nieożywionej. Temu celowi może dobrze służyć sieć chronionych obiektów odpowiednio przystosowanych do zwiedzania. Podczas dorocznych spotkań Grupy roboczej, organizowanych każdorazowo w innym kraju, są prezentowane w terenie przykłady obiektów udostępnionych i wykorzystywanych w toku kształcenia na różnym poziomie. Wyniki dotychczasowych osiągnięć oraz sposobów zabezpieczenia i ekspozycji zaobiektywów geologicznych w Europie oraz koncepcje dalszych działań w tym zakresie składać się będą na treść planowanego podręcznika popularnonaukowego.

Kolejnym ważnym osiągnięciem współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony przyrody nieożywionej jest podjęcie na konferencji w Niemczech (Mitwitz 1993 r.) decyzji przemianowania Grupy roboczej w stowarzyszenie otwarte dla wszystkich zainteresowanych, pod nazwą Europejska Asocjacja na rzecz Ochrony Dziedzictwa Geologicznego (European Association for the Conservation of the Geological Heritage), w skrócie ProGEO. Opracowany został oraz zatwierdzony przez członków EWGESC regulamin Asocjacji i wybrany komitet wykonawczy, który ma m. in. doprowadzić do oficjalnego uznania tego

stowarzyszenia i zorganizowania w 1995 roku wyborów nowych władz (skrót regulaminu jest zamieszczony poniżej). Określenie „dziedzictwo geologiczne” w rozumieniu założeń Asocjacji, obejmuje zarówno stanowiska ważne dla geologii i edukacji w tym zakresie, jak i naturalne fragmenty krajobrazów w sensie procesów i form rzeźby. Ochronie w takim ujęciu była poświęcona międzynarodowa konferencja, która odbyła się w Wielkiej Brytanii w 1993 roku (sprawozdanie w „Chrońmy Przyr. Ojcz.” z. 1/1994). Ważnym wynikiem tej konferencji było przyjęcie założeń programowych międzynarodowej konwencji dotyczącej ochrony przyrody nieożywionej oraz wyznaczenia dalszego toku postępowania zmierzającego do jej opracowania i zatwierdzenia.

Międzynarodowa Unia Nauk Geologicznych we współpracy z różnymi organizacjami naukowymi podjęła się w ostatnich latach skompletowania Listy Stanowisk Światowego Dziedzictwa Geologicznego. W 1990 roku lista ta obejmowała 90 zatwierdzonych i projektowanych obiektów reprezentujących różne etapy ewolucji Ziemi, przykłady czynnych procesów geologicznych oraz naturalne zjawiska, formacje geologiczne i formy rzeźby (lista zestawiona przez J. W. Cowie jest opublikowana w przekładzie na język polski w „Przeglądzie Geologicznym” z. 3/1994). Wykaz stanowisk wysokiej rangi naukowej będzie sukcesywnie uzupełniany odpowiednio udokumentowanymi innymi obiektami w miarę postępu badań geologicznych i geomorfologicznych oraz realizacji programów krajowych i międzynarodowych, ukierunkowanych na cele geoochrony.

Przedstawione główne, międzynarodowe działania na rzecz ochrony dziedzictwa geologicznego świadczą o dostrzeganiu w coraz większym stopniu ważności tej problematyki. W dobie nasilających się przekształceń antropogenicznych powierzchni i wnętrza Ziemi, potrzebne jest jednakże szersze niż obecnie zainteresowanie geoochroną i aktywniejsze jej wspieranie.

Zofia Alexandrowicz

Europejska Asocjacja na rzecz Ochrony Dziedzictwa Geologicznego

Skrót regulaminu

Celem Asocjacji jest podnoszenie statusu ochrony dziedzictwa geologicznego oraz ochrona stanowisk i krajobrazów z geologicznego i geomorfologicznego punktu widzenia w Europie poprzez:

- a) popieranie skoordynowanej polityki europejskiej dotyczącej ochrony przyrody nieożywionej (geoochrona);
- b) rozpoznanie, kategoryzację i dokumentację stanowisk interesujących z geologicznego punktu widzenia oparte na ujednoczonych za-